

На «Великій шахівниці»

Пожвавлення зовнішньополітичних контактів України спостерігається на всіх наявних і можливих «фронтах» міжнародних відносин. Та, зважаючи на повсякчасне форсування, корегування та переформатування зовнішніх політичних ліній, часто з-поміж усієї інформації дуже важко виокремити насправді реальний результат і, відкинувши зайву риторику, окреслити здобутки в міжнародних зносинах і те, чого, на жаль, протягом року державі досягти так і не вдалося. Про це напередодні нового, 2012 року наша розмова з народним депутатом України, Першим заступником Голови Комітету Верховної Ради України у закордонних справах Тарасом ЧОРНОВОЛОМ.

15

– Тарасе В'ячеславовичу, цікаво почути вашу думку щодо перспектив євроінтеграції України та істотних перешкод, котрі існують для нашої держави на цьому напрямі.

– Передовсім це внутрішні проблеми. Однак надій на те, що вітчизняні посадовці змінять свою позицію чи політику, немає. Серед таких проблем можна виокремити такі:

Перша – це дещо «містичний» страх, який виник у нашого керівництва у зв'язку зі справою експрем'єра Юлії Тимошенко. Цей страх перед її ультражорсткими виступами призвів до створення проблеми, котра може бути розв'язана, лише коли Ю. Тимошенко вийде на волю. Майбутня ж Угода про асоціацію, навіть у разі її парафування, за відсутності такої умови не зможе пройти ратифікацію. Весь наступний рік пройде в дипломатичній боротьбі за її ратифікацію в Європейському та національних парламентах. По суті, наступний рік у нас буде «технологічним».

Щодо вступу до ЄС. Держави, котрі претендують на приєднання до цієї організації, прогресивно розвиваються. Є країни, котрі задля цього пішли на дуже серйозні поступки: так, Сербія тепер за мету ставить розділення Косова на дві частини, щоб заселена сербами територія на північ від косовської Митровиці не потрапила під контроль Приштини. Тобто вони готові поступитися іншою частиною Косова тільки заради того, аби вступити до ЄС. І це країна, котра буквально нещодавно перебувала у стані війни з НАТО. Україна ж іще не готова до таких змін. Президент Янукович прагнув одразу дістати для України таку ж перспективу, яку наразі має Хорватія. Проте ці дві країни не можна порівнювати, тим паче що нині ми набагато ближчі до Росії, котра не може претендувати на членство в ЄС.

Тому Угода про асоціацію – це своєрідний план дій, попередній крок, котрий потрібно зробити, аби напряму відкрити собі дорогу до Євросоюзу. Згідно з Угодою про асоціацію ми можемо вимагати права голосу в цілій низці структур ЄС, приєднатися до його документів, що надзвичайно поглибить наше співробітництво та надасть Україні безліч нових можливостей. Це великий плюс. Окрім того, угода є своєрідним чинником незворотності.

– Як розвиватиметься співпраця України зі Сполученими Штатами – стратегічним партнером нашої держави та одним із ключових акторів міжнародних відносин?

– Поки що для американців ми перебуваємо в «сірій зоні», адже не є країною – поширювачем тероризму, проте й державою з розвинутою демократією. Україну також не вважають. Тож 2012 рік жодного прогресу на американському векторі нам не віщує.

– Але ж українські урядовці покладають великі надії на саміт з ядерної безпеки, який відбудеться в березні 2012 року в Сеулі...

– Для нас цей саміт нічого не означатиме. Сьогодні США не готові щось запропонувати Україні, адже ми перейшли грань, ми – не партнер.

– Цікавою та доволі інтенсивною за результатами 2011 року можна вважати співпрацю України з державами Південно-Східної Азії. Які прогнози розвитку взаємин на цьому напрямі можна зробити, судячи з уже наявних результатів?

– Можна сказати, що у відносинах із провідними гравцями цього регіону (це і Китай, і Японія, і «азійські тигри», Індія й Пакистан) Україна не виробила системи стратегічного партнерства. Цей напрям було повністю втрачено, бо ми обрали

протокольну стратегію навіть щодо налагодження економічних і бізнесових контактів.

Я вже й не перелічу всіх проєктів, котрі Україна мала б реалізовувати спільно зі, скажімо, Сінгапуром чи Японією. І якщо хтось у 2012 році звернеться до Міністерства економічного розвитку і торгівлі із запитом про виконання узгоджених стратегічних завдань, чиновники просто стинатимуть плечима.

Що стосується Китаю, то ця країна, діставши певні гарантії українських партнерів, почала тиснути на них із вимогою реалізації узгоджених завдань. Проте всі вони також поступово завмирають. Єдиний поки що дієвий проєкт – будівництво швидкісної залізниці від Києва до Борисполя, однак... Першочергово ця угода передбачала взаємні контроль і нагляд за умовами реалізації проєкту, залучення відповідної кількості китайських робітників (причому від простих підрядників до інженерного складу), однак її здійснення в Україні не вирізняється прозорістю.

Оскільки реальних дій насправді вчинено не було, 2012-й стане роком невдоволення з боку країн, котрі сподівалися на відповідні проєкти. Наслідок – скорочення контактів, тобто зниження рівня партнерства (це стосуватиметься і здійснення взаємних візитів, і підписання документів). На черзі – Індія й Пакистан.

А от чого ми справді не зробили – це не налагодили співпраці з азійськими партнерами через Шанхайську організацію співробітництва (ШОС), хоча могли б досить вдало знівелювати вплив Росії на східному напрямі авторитетом КНР. Я дуже часто казав про це з трибуни Верховної Ради, звертався з відповідними запитом до Міністерства закордонних справ, пояснюючи, що спочатку Україна могла б стати країною-спостерігачем у ШОС, потім

– державою-партнером і тільки після цього – повноцінним членом. Білорусь є спостерігачем у цій організації, що дає певні стратегічні переваги і створює додатковий важіль впливу на Росію, яким, до речі, вже заручилися й центральніазіатські країни колишнього СРСР.

Тож наступного року Україна налагоджуватиме контакти з новими державами, як-от ПАР чи Австралія. Знову йтиметься про нові стратегічні напрями й мільярдні угоди.

– А чи зміниться ситуація в контексті відносин України з державами СНД і, зокрема, з Російською Федерацією, котра є лідером цього простору?

– На цьому напрямі наступний рік буде надзвичайно важким. Розрив між ціною у 220–230 і 450–480 доларів США за тисячу кубометрів газу кардинально змінює й економічну ситуацію в державі. За ціни в 220–230 доларів «дірка» в бюджеті становить приблизно 1,7 млрд. доларів, однак за умови закупівель газу по 450–480 доларів дефіцит бюджету зростає в геометричній прогресії. І це ще не все: технологічним зривом підписання Угоди про асоціацію РФ точно не задовольниться. Центральною ідеєю В. Путіна й Д. Медведева наразі є створення наддержавних структур, до того ж не лише в рамках Митного союзу, а й на території всього євразійського простору. І якщо цей проект стартуватиме, Україну також намагатимуться зробити одним із його фундаторів.

Звичайно, впродовж наступного року наша держава до такої системи ще не приєднається, проте можливим залишається її втягнення до окремих структур. Найімовірнішою з них сьогодні є валютна система, котра стане основою майбутнього партнерства. Нині вона передбачає розрахунок за газ російськими рублями. Оскільки Україна не має запасів цієї валюти, а отримувати її як виплати за нашу продукцію ми не можемо через існування колосального дисбалансу торгівлі з РФ (у разі здійснення розрахунків у російських рублях отриманих коштів навіть теоретично не вистачить для оплати ресурсних поставок), ми повинні закуповувати цю валюту й накопичувати її на території України. Однак просто так продавати рублі росіяни, звичайно ж, не будуть, тому єдиним шляхом для нас залишається отримання кредитів від РФ. Оскільки ж російська валюта не є вільноконвертованою, її отримання у вигляді позик, котрі, до того ж, удвічі дорожчі від кредитів МВФ, надовго затягне Україну до складного лабіринту нерівних фінансових

відносин. І вибратися з нього наше керівництво поки що не може, адже проводить себе у відносинах із РФ доволі невпевнено, бо не має простору для маневру. Тому 2012-й стане на цьому напрямі роком тактичних втрат.

– З огляду на це, що ви могли б сказати про перспективи використання української ГТС та можливі схеми диверсифікації постачання ресурсів на територію нашої держави?

– По-перше, це постачання ми навіть не прагнемо диверсифікувати. Ще й досі не розпочато роботи з будівництва «LNGТерміналу» для переробки скрапленого газу, навіть достеменно невідомо, яка із зарубіжних компаній його проєктуватиме. Як на мене, найкращі можливості для цього наразі мають Південна Корея та Японія, а аж ніяк не Бразилія чи Іспанія, котрі нібито розглядаються в ролі потенційних проєктантів терміналу. Хоча невідомо, скільки ще часу зводитимуть «LNGТермінал», адже вперше про нього активно заговорили ще навесні 2005 року. Тодішній Президент Віктор Ющенко обіцяв, що до кінця 2005 року Україна завершить реалізацію цього проєкту. Проте тоді навіть ніхто не подумав провести переговори з Туреччиною, котра, у принципі, мала б спочатку надати дозвіл на прохід танкерів відповідного тонуажу через протоки Босфор і Дарданелли. Та й наразі таких домовленостей із Анкарою ми не маємо. Тобто ми лише думаємо про те, що варто було б реалізувати подібний проєкт на території України, не здійснюючи для цього жодних практичних кроків. Хоча такий варіант у контексті диверсифікації поставок енергоносіїв на територію України був би справді непоганим.

Надії отримати іранський газ утрачені, адже офіційний Київ так і не наважився розпочати переговори з цією країною. Чому – незрозуміло, адже Росія та ЄС не бояться такого партнерства. Очікувати поставок із Туркменістану також не варто, адже звідти газ усе одно постачатиметься через територію РФ. Та й можливість отримати його відкриється не раніше 2015 року.

Непоганим можна вважати проєкт будови нафтопроводу «Одеса–Броди» до Плоцька й Гданська, тим більше що і Азербайджан, і Польща зацікавлені в його реалізації. Поляки навіть підтвердили це під час останнього саміту Східного партнерства (29–30 вересня 2011 року. – Ред.). Однак доки не буде створено групи з розробки ТЕО та спеціального спільного консорціуму для фінансування будівництва, про реалізацію цього

проєкту говорити зарано. А він якраз і приніс би Україні певні дивіденди у вигляді послаблення нафтової залежності від РФ, можливості прокачувати нафту через «Одеса–Броди» в аверсному режимі й отримання певної вигоди від транзиту ресурсів власною територією. Та далі декларативних заяв, на жаль, справа не йде.

– Одним із ключових пріоритетів зовнішньої політики Києва в 2011 році вважалось залучення іноземних інвестицій і налагодження торговельно-економічної співпраці з передовими країнами глобалізованого простору. Чи триватиме цей процес надалі? Як можна оцінити проведену роботу?

– Інвестиції до будь-якої країни потрібно залучати, маючи хороші рейтинги. Україна ж їх, на жаль, не має. Більше того, західна преса доволі часто публікує «сповіді» інвесторів, котрі спробували вкласти гроші у вітчизняні проєкти. Такий імідж підсилюється ще й стараннями РФ та низки Балканських країн, котрі прагнуть відвернути інвестиції від українського простору. Тому нині будь-яка реклама – просто викинуті на вітер гроші, адже найкращий піар для нас полягає в успішній діяльності вже наявних на території України підприємств. У цьому сенсі можна також узяти за приклад Південну Корею, котра за допомогою «KOICA» (Агентства за міжнародного співробітництва Кореї. – Ред.), приймаючи потенційних інвесторів, не просто презентує їм слайд-шоу чи якісь буклети, а надає повний список інтернет-кодів, скориставшись якими можна у вільному доступі ознайомитися з конкретними проєктами.

Кожна вільна економічна зона (найпоказовіша – Інчхон), що створюється на території держави, одразу забезпечується відповідною інфраструктурою, спеціально розробленою задля залучення нових інвесторів. І це діє, адже перед останніми одразу ж відкривається низка переваг, що спонукатимуть їх вкласти гроші не в Україні чи РФ, а саме в Кореї. Тобто ми бачимо реальний досвід країни, котра насправді хотіла залучити інвестиції й продовжує це робити. В Україні ж оптимістичного сценарію розвитку подій поки що прогнозувати не можна.

– Як Україна взаємодіятиме з НАТО? Чи зміниться позиціонування нашої держави в її відносинах із альянсом?

– Сьогодні ми виконуємо всі зобов'язання щодо програм ООН і НАТО, в яких задіяна Україна. Це – гарний досвід для вітчизняних військових, які прагнуть потрапи-

ти, наприклад, до Афганістану, аби забезпечити собі нормальні умови життя. Тим більше що українці не беруть прямої участі в бойових діях на території цієї країни, бо входять переважно до складу цивільного персоналу. Проте потрібно доопрацювати питання, пов'язані з безпекою українських військових за кордоном.

За оцінками альянсу, остання РНП 2011 року була виконана Україною досить вдало, тому 2012-го наше партнерство з НАТО успішно розвиватиметься. Однак тут одне

«але»: українська співпраця з організацією нарощуватиметься в руслі безпекової політики РФ, яка наразі має набагато міцніші контакти з НАТО, аніж ми. У мене навіть виникає думка, що Україна жалкує, що вилучила положення про євроатлантичну інтеграцію із Закону «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики». Адже співпраця з НАТО сьогодні – чи не єдиний зовнішньополітичний напрям, на якому ми могли б активно діяти. Та й питання розширення НАТО на Схід знову на порядку денному.

У цьому контексті нам також потрібно було б прив'язати використання РЛС у Севастополі й Мукачевому до створення ЄвроПРО. Американці могли б модернізувати їх і успішно використовувати, бо вони цікаві для них з точки зору протистояння Ірану і стеження за польотами в західному напрямі. Та робити це потрібно було раніше.

– Дякую за розмову.

Інтерв'ю взяла
Юлія ЦИРФА.
Фото Миколи БІЛОКОПИТОВА.

Спробуймо грати на випередження!

Українська держава розташована у складному, але критично важливому геополітичному просторі Євроазії і її фундаментальними характеристиками є проміжне географічне положення та сусідство з кількома утвореннями цілком відмінного цивілізаційного та політико-ідейного спрямування. Та хоч би яким банальним і теоретично заїждженим не здавався цей факт, він якраз і формує систему відносин Києва з країнами світу, а також із Євросоюзом, ОБСЄ, НАТО, СНД та низкою інших мультидержавних інституцій. Але, на жаль, документа, котрий закріпив би механізми зовнішніх зносин України бодай на середньострокову перспективу, ще й досі не схвалено. Однак разом зі Стратегією національної безпеки України, котру так активно обговорювали 2011 року, в органічній єдності має функціонувати й затверджена зовнішньополітична (міжнародна) стратегія держави – своєрідна система концептуальних підходів, що визначає життєво важливі національні інтереси та засоби їх забезпечення шляхом взаємодії з навколишнім світом.

У Національному інституті стратегічних досліджень (НІСД) при Президентові України 29 листопада 2011 року було представлено аналітичну доповідь «Концептуальні засади зовнішньополітичної стратегії України», котра є своєрідною основою сучасного стратегічного бачення зовнішньої політики нашої держави. Її автори (радник при дирекції НІСД Борис Парахонський і головний науковий співробітник відділу глобалістики та безпекових стратегій НІСД Галина Яворська) намагалися визначити ключові пріоритети реалізації української зов-

Фото Миколи БІЛОКОПИТОВА.

нішньої політики, котрі є найзначущими з точки зору налагодження взаємовигідних відносин.

Визнаючи спроби грати на суперечностях між Заходом і Росією неефективними, жорстко постала потреба вибору на користь одного з двох варіантів. Автори пропонують сформулювати довгострокові стратегічні пріоритети держави на основі переосмислення загальної концепції міжнародних зв'язків України в напрямі розробки засад нової багатомірної зовнішньої політики, що має динамічний характер і передбачає поєднання різних аспектів міжнародної взаємодії. Така зовнішня політика вирізняється вже не реактивним (реагування на виклики), а про-активним (дія на випередження) спрямуванням.

Світовий політичний процес складається з різноманітних форм взаємодії центрів і осередків, що мають різні масштаби й виявляють своє реальне значення в певних ситуаціях (наприклад, мають неоднакову вагу в геополітичному та еко-

Рік-прогноз

Дніпропетровська область
2012

У Дніпропетровській області іноземна група компаній *Ekotechnik Praha*, яка готова інвестувати близько 100–110 мільйонів євро, а за необхідності й більше, розпочне будівництво першої в регіоні сонячної електростанції. Під новий об'єкт виділять на умовах оренди 106 га землі в Широківському районі. Генпідрядником буде одна з українських компаній.

– Відрадно, – каже голова облдержадміністрації Олександр Вілкул, – що країна приваблює інвесторів з усієї Європи, які готові вкласти 8 мільярдів євро в будівництво сонячних і вітряних електростанцій на території нашої держави.